

Nisan 2021

COVID-19 TEDBİRLERİ KAPSAMINDA UYGULANAN İDARİ PARA CEZALARI

(Administrative Fines Imposed Due to the COVID-19 Measures)

(Bu makale 30 Nisan 2021 tarihinde Av. Umut Kolcuoğlu'nun Dünya Gazetesi'ndeki Hukuk Notları başlıklı köşesinde yayımlanmıştır.)

Covid-19 salgınının yayılmasını önlemek için alınan idari tedbirler ve uygulanan yaptırımlar günlük yaşantımızı önemli ölçüde etkilemeye devam ediyor. Salgının başından itibaren Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ve İçişleri Bakanlığının genelgeleri kapsamında alınan maske takma zorunluluğu, sosyal mesafeye uyma zorunluluğu ve sokağa çıkma kısıtlamaları gibi tedbirler ve bunlara ilişkin yaptırımlar toplum gündemini meşgul ediyor. Bu yazımızda, başlıca Covid-19 tedbirlerinin ve bu tedbirler kapsamında uygulanan idari para cezalarının hukuka uygunluğunu genel hatlarıyla ele alacağız.

Salgının yayılması ve süresinin uzaması ile her geçen gün artan şekilde ilgili tedbirlere aykırı davranan kişilere çeşitli idari para cezalarının uygulandığını ve hatta söz konusu cezaların cebri icra yoluyla tahsil edilmeye başlandığını gerek medya organları gerekse yargı kararları aracılığıyla takip ediyoruz. Salgının seyri ile paralel olarak bu cezaların uygulanması ve tahsilatına ilişkin süreçler önümüzdeki dönemde de devam edecektir. Günlük hayatımızı önemli derecede etkileyen bu tedbirlerin hukuki dayanakları ve idari para cezalarının hukuka uygunluğuna ilişkin tartışmalar da her geçen gün artıyor.

Söz konusu tedbirler Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ve İçişleri Bakanlığının genelgeleri ile getiriliyor ve bu tedbirlere aykırılık nedeniyle uygulanan idari para cezalarının dayandırıldığı iki temel kanun bulunuyor: Kabahatler Kanunu ve Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. Kabahatler Kanunu'nda genel itibarıyla toplum düzenini, genel ahlâkı, genel sağlığı, çevreyi ve ekonomik düzeni korumak amacıyla çeşitli kabahatler (emre aykırı davranış, sarhoşluk, gürültü yapmak, vs.) tanımlanıyor ve bu kabahatlerin işlenmesi halinde uygulanacak idari para cezaları açıklanıyor. Covid-19 tedbirlerine aykırılık halinde Kabahatler Kanunu'nda yer alan "emre aykırı davranış" düzenlemelerine dayanılarak idari para cezası uygulandığını görüyoruz. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda ise belirli salgın hastalıklar neticesinde toplum sağlığını korumak adına çeşitli yasaklar ve bu yasaklara uyulmaması halinde idari para cezaları düzenleniyor. Tabii, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 1930 yılında düzenlendiği için orada sıralanan hastalıklar o dönemde görülenlerle sınırlı ve dolayısıyla güncellikten uzak. Bu kapsamda, Covid-19 tedbirleri dolayısıyla uygulanan idari para cezaları Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda yer alan genel hükümlere dayandırılıyor.

Bununla birlikte, Covid-19 tedbirlerinin söz konusu iki kanunda da açıkça düzenlenmemesi nedeniyle, "cezaların kanuniliği" ilkesi gereğince bu tedbirlerin hukuka uygun olmadığı çokça tartışılmakta. Söz konusu idari para cezalarının hukuka uygunluğuna ilişkin tartışmaların temel olarak iki konu üzerinden yapıldığını görüyoruz: Covid-19 tedbirlerinin açıkça bu kanunlar içerisinde belirtilmemiş olması (kanunilik ilkesine aykırılık) ve idari para cezalarını uygulayan kolluk kuvvetlerinin icra yetkisi. Bazı ilk derece mahkemelerinin de söz konusu tedbirlerin Umumi Hıfzıssıhha Kanunu kapsamında açıkça belirtilmemesi ve kolluk kuvvetlerinin doğrudan idari para

KOLCUOĞLU DEMİRKAN KOÇAKLI

cezası düzenleme yetkisine sahip olmaması nedeniyle, icra edilen cezaların hukuka aykırı olduğuna dair kararlar verdiğini biliyoruz. Diğer yandan, söz konusu idari para cezalarının hukuka uygun olduğu görüşünü benimseyen Yargıtay'ın bu kararları bozduğunu görüyoruz.

Hukukçular arasında ve uygulamada devam eden bu tartışmaların yanı sıra, yaptırım uygulanan kişilerin bu cezalara karşı neler yapabileceği de önemli bir soru. Cevaben, idari para cezalarına karşı başvuru yolunun açık olduğunu söyleyebiliriz. İdari para cezasının verildiği idari makam kararının ilgili kişiye tebliğ edilmesini takiben 15 gün içerisinde sulh ceza mahkemesine söz konusu kararın iptali için başvuru yapılabilir. Bu süre içerisinde, başvuru yoluna gidilmeden ödeme yapılırsa idari para cezası 1/4 oranında indirimli olarak ödenebilir. 15 günlük başvuru süresi içerisinde herhangi bir başvuru yapılmamış ise idari makam kararı kesinleşiyor ve cezanın kişilerden tahsil edilmesine yönelik işlemlere başlanıyor. Bu aşamada, idari para cezası kamu alacağı niteliğinde olduğundan, Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'un ilgili hükümleri uyarınca ilgili kişilere ödeme emri gönderilerek cebri icra mekanizmasına başvuruluyor. Bu ödeme emri ile kişilere ödeme emrinin tebliğ edilmesini takip eden 15 gün içerisinde söz konusu cezayı ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları bildiriliyor. Bu sürede herhangi bir ödeme yapılmaması halinde, idari para cezalarının takip ve tahsil işlemleri başlıyor. Özellikle son günlerde, idari para cezası uygulanan kişilerin banka hesaplarına e-haciz sistemi üzerinden bloke koyulmaya başladığını görüyoruz.

İdari para cezasının hukuka uygun olmadığını düşünen kişilerin söz konusu ceza kararına zamanında itiraz etmesi önemli. Aksi takdirde, kararın kesinleşmesi ve icraya konması aşamasında kişilerin kararın hukuka uygunluğuna dair başvurabilecekleri başkaca bir itiraz yolu kalmıyor ve kişiler süresi içerisinde söz konusu cezaları ödememeleri halinde cebri tahsilata maruz kalıyor.

Salgının seyrine göre, önümüzdeki dönemde de uygulanmasına devam edilmesi muhtemel Covid-19 tedbirlerinin yasal dayanaklarının açıkça belirlenmesi ve bu tedbirlere uymayan kişilere uygulanacak idari para cezalarının hukuka uygun bir şekilde tesis edilmesi hukuk devleti ilkesinin bir gerekliliği. Aksi halde, kamu gücünün kullanılmasında bir belirsizlik doğar ki böyle bir durumun devlet ve toplum açısından olumsuz etkilerini söylemeye dahi gerek yok. Bu sebeple, kanunilik ilkesinin bir gereği olarak, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan söz konusu tedbirlerin ve bu tedbirlere ilişkin cezaların anlaşılır, ölçülü ve ayrımcılık teşkil etmeyecek şekilde düzenlenmesi önem arz ediyor. Hukukun üstünlüğü ilkesini benimseyen bir Türkiye'de, böylesine önemli ve tarihi bir sürecin kararname ve genelgeler altında listelenen tedbirlerle ve güncelliğini ve anlaşılabilirliğini yitirmiş genel kanunlar çerçevesinde verilen cezalarla değil de evrensel hukuk ilkelerini gözetilen özel bir pandemi kanunu ve bu kanunla yetkilendirilmiş bir devlet organı ile yürütülmesi gerekmez mi? Tüm bu tartışmalar bir yana, uygulamalardan takip ettiğimiz kadarıyla günlük hayatımızı bu kadar önemli bir şekilde kısıtlayan bu tedbir ve cezalara ilişkin uyuşmazlıklar Türk mahkemelerini daha çok meşgul edecek gibi görünüyor.

İLETİŞİM

Av. Umut Kolcuoğlu

ukolcuoglu@kolcuoglu.av.tr